

УДК 930 (477) «186/201» + 34225

*Сергій Водотика**, *Людмила Савенок***

**СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДОРОБОК ІСТОРІЇ
МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ**

Розкривається зміст історіографічного доробку з історії функціонування магдебурзького права в Україні. Чільне місце приділено висвітленню поглядів класиків української національної історіографії – М. Грушевського, В. Анотоновича, Д. Багалія – на причини запровадження магдебурзького права та його вплив на розвиток українських міст. Головно аналізуються сучасні історичні та історико-правові дослідження. Виокремлено нерозв'язані питання та намічені можливі шляхи їх вивчення.

Ключові слова: історіографія, магдебурзьке право, історико-правовий вимір, комплексний підхід.

Актуальність аналізу історіографічного доробку історії магдебурзького права в Україні зумовлена низкою суспільно-політичних та наукових чинників. Так, наразі Україна обрала Європейський шлях поступу, що надає особливої значущості історичному досвіду запровадження європейських правових норм на українських землях. Розвиток міського самоврядування, підвищення відповідальності міських громад за соціально-економічний і культурний розвиток міст має спиратись на історичний досвід функціонування магдебурзького права в українських містах.

Роль магдебурзького права в поступі українських міст, в т. ч. становленні національного права на українських землях, є однією з найбільш дискусійних проблем як в історії України, так й в історії держави і права України – чи злилось німецьке право органічно з місцевою традицією, чи залишилось чужорідним елементом; стало воно рушійною силою чи гальмом в історичному розвитку українських міст. Історики і правознавці досі по різному відповідають на ці запитання. Без дослідження зазначеної проблеми неможливо розібратися в низці інших питань історії України пізнього середньовіччя і ранньомодерного

* Доктор історичних наук, професор кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету

** Кандидат історичних наук, доцент кафедри науково-природничої підготовки Одеського національного політехнічного університету

часу, адже магдебурзьке право на українських землях значною мірою визначало розвиток ремесла, торгівлі, функціонування релігійних культів, життя національних громад, історію міст та економіки в цілому.

Загальновідомо, що магдебурзьке право було феодальним міським правом, яке виникло у XII ст. у німецькому м. Магдебург і діяло в більшості середньовічних міст Німеччини. Міста за цим правом отримували самоврядування, податковий і судовий імунітет, право власності на землю, пільги щодо торгівлі і ремесел та майже повне звільнення від феодальних повинностей. Воно також встановлювало порядок обрання міської влади, її функції, основні норми цивільного і кримінального права, правила судочинства й оподаткування, визначало діяльність купецьких об'єднань, ремісничих цехів, порядок торгівлі тощо.

Поступово, зазнавши деяких змін, магдебурзьке право поширилося на тисячі нових міст і стало основною засадою і зразковим варіантом для міського писемного права в Центрально-Східній Європі. В Україні воно функціонувало з другої половини XIII до першої третини XIX ст. Так, остаточна ліквідація магдебурзького права на західноукраїнських землях відбулася у 1786 р., у містах Центральної і Лівобережної України – у 1831 р., а у Києві – у 1834 р. Наголосимо, що норми магдебурзького права стали одним з основних джерел українського національного права. Тож не дивно, що історіографія магдебурзького права має значний доробок.

Першим з вітчизняних дослідників до проблем історії магдебурзького права в Україні звернувся М.Ф. Владимирський-Буданов, історик, фахівець в галузі історії держави і права, археограф, один із засновників київської історико-юридичної школи, яку точніше слід називати науковою школою «західноруського права». Після закінчення у 1864 р. Київського університету він звернув увагу на історію права в українських землях в складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої. Перебуваючи протягом 34 років (від 1862 р. до кінця життя) на посаді головного редактора Київської археографічної

комісії, М.Ф. Владимирський-Буданов був блискучим знавцем джерел, зокрема архівних, щодо міського самоврядування XIV–XVII ст. На основі неопублікованих документів Київського центрального архіву підготував і у 1868 р. захистив магістерську дисертацію «Німецьке право у Польщі і Литві», пізніше опублікував як монографію. В ній вчений показав процес поширення магдебурзького (німецького за тодішньою термінологією) права на українських землях у XIV–XVII ст., проаналізував особливості його джерел в Україні, визначив відповідні норми, що діяли в Україні. Він обґрунтував спорідненість східноруського права із західноруським (тобто середньовічним правом України і Білорусі), яке помилково вважалося прибічниками західноруського права проміжною ланкою між давнім правом княжої доби і правом Російської імперії. Сьогодні очевидно, що так зване західноруське право є частиною історії українського національного права XIV–XVII ст., яке суттєво відрізнялося від права Московського царства. Втім, праця М.Ф. Владимирського-Буданова містить багатий фактичний матеріал і досі не втратила своєї наукової ваги.

Разом з тим, М.Ф. Владимирський-Буданов, обстоюючи оригінальність та органічність руського та російського права, негативно оцінював польсько-литовську добу в історії України, коли було штучно розірвано єдність Русі. Відповідно й магдебурзьке право було негативним явищем, штучно нав'язаним українському народові, причиною всіх негараздів суспільного життя Великого князівства Литовського, Польського королівства і Речі Посполитої – занепаду державної влади, закріпачення селян, шляхетської анархії, розшарування міщанства тощо. Очевидно, що такий однобічний і політично заангажований підхід був далекий від об'єктивності, передусім через ігнорування автономії українських земель за литовських часів, до західної (європейської) цивілізації. До того ж дослідник безпідставно робив узагальнюючі висновки на основі вивчення лише чотирьох міст Західної України, що правильно закидав йому М. Грушевський [2, с. 650].

Проте, деякі положення і міркування М.Ф. Владимирського-Буданова сприймаються сучасною історіографією, зокрема щодо обмеженого статусу магдебурзького права у приватних містах, де воно у будь-який момент могло бути скасовано [11, с. 84].

Негативно оцінював причини поширення, роль і значення магдебурзького права й інший фундатор київської історико-юридичної школи Ф.І. Леонтович, один з кращих знавців історії держави і права Великого князівства Литовського та становища українських земель в його складі. Його перу належать праці «Русская Правда и Литовский статут» (1864), «Очерки истории литовско-русского права. Образование государственной территории» (1894) та інші.

Звернув увагу на магдебурзьке право в Україні відомий український історик В.Б. Антонович. У передмові до першого тому частини п'ятої «Архива Юго-Западной России», де були опубліковані актові джерела з історії міст Правобережжя за 1432–1798 рр., «Исследование о городах Юго-Западной России по актам 1432–1798 гг.» вчений суперечливо, але в цілому позитивно, оцінює магдебурзьке право в дусі традицій історичної школи права, народництва, еволюціонізму, жорсткого і послідовного документалізму. Останнє, через порівняно обмежений обсяг актового матеріалу з історії міст і міщанства, що був у його розпорядженні, зумовило й специфіку поглядів вченого на магдебурзьке право.

Позитивно оцінюючи значення магдебурзького права в процесі соціально-економічного розвитку дослідник відводить йому роль лише відновлювача давньої громадської єдності землі, що безумовно було не так. У координатах цієї єдності В.Б. Антонович оцінював негативно поступ міст в литовсько-польську добу, які нібито переживали кризу. Звідси, за цим, об'єктивно впливає оцінка марності запровадження магдебурзького права на українських землях.

У наступні, до встановлення радянської влади, 50 років з'явилося ще декілька окремих праць з історії магдебурзького права. Ґрунтовну монографічну працю «Обзор памятников магдебургского права западнорусских городов

литовской епохи. Историко-юридическое исследование» опублікував у 1897 р. академік Української Академії наук Ф.В. Тарановський. Хоча його робота охоплювала обмежений хронологічний період (XIV–XVI ст.) і територію українських земель у складі ВКЛ, в ній було зроблено ряд важливих спостережень і висновків. Вчений проаналізував історію магдебурзького права крізь призму політичних доктрин свого часу, використав історичні факти для фундаментальних теоретичних узагальнень щодо функціонування інститутів магдебурзького права в Україні в широкому європейському, в т. ч. слов'янському, контексті. Особливо актуальними в наш час є думки вченого про те, що магдебурзьке право надавало можливість міщанам брати участь у здійсненні владних повноважень, що є ознакою правової держави.

На відміну від згаданих вище авторів академік Д.І. Багалій звернув увагу на поширення й особливості функціонування магдебурзького права на Лівобережній Україні у XVII–XVIII ст. у праці «Магдебурзьке право на Лівобережній Україні». Праця вченого була підготовлена на основі виявлених джерел в архівосховищах Москви і Харкова. В останньому був створений багато в чому його зусиллями Харківський історичний архів, де зосереджувався значний обсяг документів з історії міського права Гетьманщини XVIII – початку XIX ст. Вчений дійшов цілком обґрунтованого висновку, що міське самоврядування на Лівобережжі було більш обмеженим через колоніальну політику російського уряду [13, с. 96-102].

Ідеї позитивного впливу магдебурзького права на соціально-економічний поступ українських міст поступово утверджується в українській історіографії. Скажімо, О.Я. Єфіменко, історик народницького напрямку і перша жінка – доктор історії, у синтетичній праці «История украинского народа» (1906) відзначала прискорений торгово-промисловий розвиток Києва, Луцька, Володимира і Львова завдяки підприємницькій активності міщанства, причому цей поступ співпадав з економічним поступом Західної Європи, в т. ч. щодо розвитку мануфактур [6, с. 132-133].

Позитивно оцінював наслідки дії магдебурзького права в Україні відомий дослідник литовсько-польської доби М.В. Довнар-Запольський. Цей позитив він вбачав у піднесенні міст за рахунок відділення ремесла і торгівлі від сільського господарства, у формуванні міщанства як окремої станово-соціальної категорії, що сприяло прогресивному ускладненню соціально-правової структури суспільства.

Доволі докладно щодо періоду XIV–XVII ст. змальовує історію магдебурзького права М.С. Грушевський у 5 томі «Історії України-Руси». Причиною його запровадження на українських землях Угорщини і Польщі він вважав необхідність залюднення спустошених монголо-татарами міст і пожвавлення в містах промисловості і торгівлі, причому магдебурзьке право передусім мало стимулювати німецьку колонізацію. Проте, в Німеччині міський устрій будувався на основі імунітету, а Давній Русі соціально-економічне обличчя міського населення нічим не відрізнялося від усього населення держави. Іншими словами запровадження магдебурзького права означало розрив спадковості щодо традицій Київської Русі і це, на думку М.С. Грушевського, вело до упослідженого становища українців у містах і привілейованого положення поляків і німців [3, с. 223-255]. Вчений наголошує, що запровадження магдебурзького права на Галичині мало ще й політичну мету – колонізацію, денационалізацію українських міст.

Підсумком досягнень дорадянської історіографії може вважатися стаття відомого історика права М.П. Василенка «Право магдебурзьке» [1], в якій узагальнено питання про причини його виникнення, поширення, особливостей функціонування і наслідків в Україні.

Отже, у дорадянській українській історіографії не було вироблено єдиної точки зору щодо магдебурзького права в Україні.

У часи «українського відродження» 1920-х років широко розгорнула діяльність по вивченню історії українського права «Комісія для виучування історії західноруського та українського права ВУАН». Її співробітник

С.М. Іваницький-Василенко опублікував низку праць з історії магдебурзького права – «Закон про опіку над недолітками у джерелах магдебурзького права Західної Русі й Гетьманщини», «Нове в історії міст під магдебурзьким правом у Великому князівстві Литовському» тощо [7, с. 194]. Він зосередив увагу на соціальних аспектах дії магдебурзького права. Під час руйнування більшовиками зазначеної установи було знищено двотомне видання актів магдебурзького права в Україні, відредаговане М.П. Василенком і В.О. Романовським.

Російська радянська історіографія стримано оцінювала роль магдебурзького права, педалюючи на колонізаційних аспектах та фактично заперечуючи його роль у становленні української держави і права, свідомо не помічаючи причини і наслідки його ігнорування в Московському царстві, не враховуючи здобутків української національної історіографії [5, стб. 883-884]. Показовим в цьому плані є творчий шлях члена Комісії для виучування історії західноруського та українського права Всеукраїнської Академії наук, учасника бою під Крутами і жертви сталінських репресій Валентина Отамановського.

У 1926–1929 рр. до арешту по «Справі СВУ» В. Отамановський почав вивчати історію Вінниці XIV–XVIII ст. і, опрацювавши документи актових книг, рукописні і друковані джерела, звернув увагу на запровадження і функціонування в місті магдебурзького права [18, с. 58-59]. Йому вдалося в часи репресій зберегти матеріали, а згодом видати поза межами України низку праць – «Винница как тип украинского города Южного Правобережья XIV–XVII вв.» (1946, перевидана 1993 р.) [15], «Города Правобережной Украины под владычеством шляхетской Польши от середины XVII до конца XVIII ст.: проблема возникновения и развития украинского феодального города» (1955), «Развитие городского строя на Украине в XIV–XVIII ст. и магдебургское право» (1958) тощо. У цих працях панувала марксистсько-ленінська парадигма (за що праці увійшли до узагальнюючої академічної «Історіографії історії Української ССР» 1986 р. видання), хоча вченому вдалося зробити низку цікавих узагальнень. Так, саме надання Вінниці автономії перетворило її на місто в

правовому розумінні. Це стало наслідком договору міста зі старостою 1638 р. і отримання королівського привілею на магдебурзьке право 1640 р. Місто очолив місцевий уряд (війт і шестеро бурмістрів) з адміністративно-господарськими і судовими функціями. Проте, на думку В. Отамановського, реальне становище українського міста в Речі Посполитій визначали не норми магдебурзького права, а стосунки міста і його власника. Очевидно, що цей висновок щодо приватновласницьких міст він безпідставно переносив на всі міста. Тому оцінки вченого ролі магдебурзького права в історії міст України не можуть бути визнані коректними. Більше того, він намагається всупереч фактам довести, що до введення «антидемократичного права» в українських містах існував демократичний самобутній лад в традиціях і нормах давньоруського і українського звичаєвого права. Ігноруючи правові й соціально-економічні реалії, дослідник робить визначальним чинником поступу міст класову боротьбу. Він не помічає позитивного впливу магдебурзького права як штучного, накинутаго владою під впливом Європи всупереч українським традиціям. Тим самим дослідник зробив поворот на 180 градусів – з позицій оцінок українського права 1920-х років він опинився в лабетах теорії «західноруського права», яке в радянські часи набуло рис ігнорування української національної історії, причому власне магдебурзьке право стало «католицьким».

Разом з тим зауважимо, що не всі репресовані українські вчені пішли цим шляхом. Так, історик В.О. Романовський мав подібну долю. Але він зумів краще зберегти вірність національній науці, опублікувавши в Саратові у 1946 р. працю з характерною назвою «Борьба за финансовую автономию Украины в 60-х годах XVI в.», де розглядав магдебурзьке право як засіб фінансово-економічної автономії українських міст [19].

Проблеми ролі і значення магдебурзького права в історії міст українською радянською історіографією фактично ігнорувались, а їх соціально-економічний і культурний поступ розглядався в річищі марксистських постулатів про суспільно-економічні формації, класову боротьбу як рушійну силу історії з

додаванням тез російської історіографії щодо єдності міської історії України і Росії в межах давньоруської спадщини [8, с. 68-69, 109].

Однак найкваліфікованіші радянські історики намагались подати зважену характеристику магдебурзького права. Так, у хрестоматійній багатотомній «Історії Української РСР» М.Ф. Котляр серед причин надання магдебурзького права містам у польсько-литовську добу вказав на цілком очевидне прагнення королівської та великокнязівської влади опертися на міста в боротьбі з феодалами, наголосив на його об'єктивній ролі в розвитку міст. Не забув вчений згадати, поряд з ритуальними пасажами про класову обмеженість, і про його вади – обмежене впровадження, полонізація, покатоличення українського міщанства [10, с. 41-42]. Ще більш зважено оцінював вплив магдебурзького права на політичне і соціально-економічне становище Києва П.М. Сас [9, с. 279-284].

Історики права в своїх оцінках ролі магдебурзького права в історії українських міст були доволі коректні. Вони наголошували на його значенні у звільненні міст від влади феодалів, закріпленні соціального статусу міських станів, поступі міської економіки. Але теж не оминали питань посилення німецької і польської колонізації, обмеженні прав некатолицького населення. Правознавці слушно відзначали особливості застосування норм права в окремі періоди і в окремих регіонах під впливом місцевих умов і звичаєвого права, передусім на Гетьманщині, і вплив магдебурзького права на всі приватні й офіційні кодифікації права на Україні у XVIII–XIX ст. [14, с. 64-65].

Дослідники української діаспори в парадигмі національної історії приділяли значну увагу магдебурзькому праву, але не маючи доступу до архівів концентрувались на пошуках нових концептуальних підходів в узагальнюючих працях. Так, Я. Падох дослідив історію українського суду та процесуального процесу, Л. Окиншевич опублікував «Лекції з історії українського права. Доба станового суспільства», М. Чубатий видав працю «Державно-правове становище українських земель Литовської держави кінець XIV ст.». Серед вчених діаспори

не було єдності в оцінці магдебурзького права, хоча більшість продовжувала позитивну традицію В. Антоновича і Д. Багалія. Зокрема, А. Яковлів у працях «Німецьке право в працях українських правників XVIII ст.», «Німецьке право та його вплив на українське право з XVI по XIX ст.» обґрунтував, що магдебурзьке право в Україні, вносячи певні риси західноєвропейського устрою до українських міст, стало одним із важливих чинників культурного і правового наближення України до Західної Європи [17, с. 1428].

В незалежній Україні питанням історії магдебурзького права стало приділятися більше уваги, хоча про кардинальні зрушення говорити не доводиться. Історики монографічно не опрацьовують цю проблему, обмежуються – в кращому випадку – історією окремих міст. Типовими є праці з історії великих міст – Львова (Львів: Історичні нариси. – Львів, 1996; Я. Ісаєвич Львів: Сторінки історії. – Львів, 2005–2006; М. Капраль Національні громади Львова XVI–XVIII ст.: соціально-правові взаємини. – Львів, 2003), Києва (Н. Білоус Київ наприкінці XV – у першій половині XVII ст.: Міська влада і самоврядування. – К., 2008; Р. Делімарський Магдебурзьке право в Києві. – К., 1996; Нариси історії Києва. – К., 2002) та інших. Відомий історик Гетьманщини О.І. Гуржій проаналізував місце магдебурзького права в судочинстві другої половини XVII – XVIII ст. [4]. Ці дослідження дозволили зробити деякі уточнення (датування отримання Києвом магдебурзького права віднесено до 1490-х років) чи дослідити локальні особливості функціонування магдебурзького права.

Н. Яковенко оцінює запровадження міського права «справжньою урбанізаційною революцією», оскільки воно вилучило міську громаду з-під юрисдикції королівської адміністрації, яку віднині заступали представники виборного самоврядування, причому дослідниця не бачить його антиукраїнських наслідків в період литовської доби. Вона вірно відмічає занепад магдебурзького права на Правобережжі у XVIII ст. [20].

Значно активнішими в дослідженні магдебурзького права є юристи, які підготували декілька дисертацій, монографій і велику кількість статей. Їм притаманні характерні вади подібних праць з точки зору історіографії – відсутність ґрунтовного аналізу стану вивчення проблеми, догматичний огляд джерел. Проте вони фахово, розлого і чітко викладають історико-юридичні сюжети. Так, М. Кобилецький докладно проаналізував джерела магдебурзького права, охарактеризував міське управління, правовий статус міського населення та правові засади діяльності цехів, судів і судочинства за цим правом. Чільної уваги вчений надав особливостям функціонування магдебурзького права в Гетьманщині та м. Київ [12]. Порівняно новий і досить плідним виявився аналіз магдебурзького права А. Резніковим у контексті рецепції європейського права, поширення європейських правових традицій самоврядування, соціально-економічних та особистих прав індивіда [16]. Проте певна «цехова обмеженість» розгляду історії магдебурзького права істориками і правознавцями залишається, що не дає комплексного, всебічного й у контексті європейської історії уявлення щодо ролі, місця і значення цього інституту в національній історії.

Підсумовуючи зазначимо, що сучасні дослідники (як історики, так і історики держави і права) чимало зробили для визначення магдебурзького права як соціально-правового феномену в загальноєвропейському контексті становлення модерного суспільства, вивчення формування місцевого самоврядування та складання умов для появи громадянського суспільства. Розгляд проблем історії магдебурзького права в Україні охоплює величезний відтинок часу у 500 років (XIV–XIX ст.), стосується практично всіх регіонів України. Значної уваги надано специфіці його функціонування на українських землях в різних державах – Великому князівстві Литовському, Польській короні, Речі Посполитій, до і після Хмельниччини, Гетьманщині, Російській імперії.

Проте залишилось чимало недостатньо опрацьованих аспектів. Наразі слід об'єднати зусилля вчених різних спеціальностей задля створення узагальнюючої історії магдебурзького права в Україні на основі розширення джерельної бази,

удосконалення методології в межах цивілізаційних підходів, широкого порівняння особливостей застосування магдебурії (і ширше міського середньовічного права) в різних країнах Західної, Центральної і Східної Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Василенко Н. П. Право магдебургское / Н. П. Василенко // Энциклопедический словарь / Ф. А. Брокгауз и И. А. Эфрон. – СПб, 1898. – Т. 4. – С. 890–896.
2. Грушевський М. С. Історія України-Руси : В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський. – Т. 5. – К. : Наук. думка, 1994. – 704 с.
3. Грушевський М. С. Історія України-Руси : В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський. – Т. 6. – К. : Наук. думка, 1995. – 680 с.
4. Гуржій О. І. Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб. – К. : Альтернативи, 1999. – 303 с.
5. Ермолаев В. А. Магдебургское право / В. А. Ермолаев // Советская историческая энциклопедия. – Т. 8. – М. : Сов. энцикл., 1965. – Стб. 883–884.
6. Ефименко А. Я. История украинского народа / А. Я. Ефименко. – К. : Либідь, 1990. – 512 с.
7. Звідомлення ВУАН за 1925 рік // Історія Національної Академії наук України. 1924–1928. Документи і матеріали. – К. : НБУВ, 1998. – С. 163–201.
8. Историография истории Украинской ССР. – К. : Наук. Думка, 1986. – 555 с.
9. История Киева : В 3-х т., 4 кн. – Т. 1. – К. : Наук. Думка, 1979. – 407 с.
10. Історія Української РСР : У 8 т., 10 кн. – Т. 2. – К. : Наук. думка, 1979. – 613 с.
11. Кіселичник В. Про надання містам у XIV – XVII ст. Магдебурзького права / В. Кіселичник // Право України. – 1996. – № 9. – С. 82–84.

12. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні: XIV – перша половина XIX ст. Історико-правове дослідження / М. Кобилецький. – Львів : ПАІС, 2008. – 406 с.
13. Кравченко В. В. Д. И. Багалий : Научная и общественно-политическая деятельность / В. В. Кравченко. – Харьков : Основа, 1990. – 211 с.
14. Кульчицький В. С. Магдебурзьке право / В. С. Кульчицький // Радянська енциклопедія історії України. – Т. 3. – К. : УРЕ, 1971. – С. 64–65.
15. Отамановський В. Д. Вінниця в XIV–XVII століттях : історичне дослідження / В. Д. Отамановський. – Вінниця : Континент, 1993. – 464 с.
16. Резніков А. В. Магдебурзьке право : українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис) / А. В. Резніков. – Луганськ : РВВ ЛДУ ВС, 2007. – 208 с.
17. Р. М. Магдебурзьке право / М. Р. // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Перевид. в Укр. – Т. 4. – Львів : НТШ, 1994. – С. 1427–1429.
18. Робак І. Ю. Валентин Отамановський – революціонер, вчений, організатор науки / І. Ю. Робак, З. С. Савчук. – Харків : Колегіум, 2013. – 182 с.
19. Савенок Л. А. Український історик і археограф Віктор Романовський / Л. А. Савенок // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської археографічної комісії. – К. : Наук. думка, 1997. – С. 334–350.
20. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К. : Критика, 2005. – 584 с.

Раскрывается содержание историографического наследия украинской исторической и историко-правовой науки об истории функционирования магдебургского права в Украине. Значительное место отведено характеристике взглядов классиков украинской национальной историографии – М. Грушевского, В. Антоновича, Д. Багалия – о причинах введения магдебургского права и его влияния на развитие украинских городов. Основное внимание уделено анализу современных исторических и историко-правовых исследований, выделены нерешенные аспекты и намечены возможные пути их изучения.

Ключевые слова: *историография, магдебургское право, историко-правовой аспект, комплексный анализ.*

The main purpose of the article is to research historiographical Ukrainian historical heritage, historical and legal science about the history of Magdeburg Law in Ukraine. The main attention is paid to the views of the classics of Ukrainian national historiography - M. Grushevsky, V. Antonovych, D. Bagaliya as well as historical and law studies. Unsolved issues and possible ways of their study are highlighted. Pre-revolutionary Ukrainian historians (M. Grushevskii, for example) considered Magdeburg law the result of German colonization, which has broken autochthonous traditions of Ukrainian cities. Another ones (V. Antonovych, D. Bagalii, O. Yefimenko) pointed out positive aspects of adoption of Magdeburg law for social and economic development. In the same time they admitted its role in colonisation of Ukrainian lands. M. Dovnar-Zapolskii claimed only positive aspects of Magdeburg law for Ukrainian cities. Such variety of views is saved in Ukrainian modern historical studies. N. Yakovenko considers adoption of the Magdeburg law as “urban revolution”, law history researches are mainly devoted to the juridical aspects of the problem. So further studying is required, authors claim.

Key words: *historiography, Magdeburg Law, historical and law aspects, comprehensive analysis.*